Eduskunta
sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali-ja terveysministeriön lausunto: OmaTahto2020 – Päivitetään Suomen aborttilaki 2020-luvulle! – kansalaisaloite (KAA 8/2020 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriön lausuntoa pykäläluonnoksista (22.3) raskauden keskeyttämisestä annetun lain (239/1970) muuttamiseksi, joilla toteutettaisiin valiokunnan 2.3.2022 hyväksymä päätös, jonka mukaan valiokunta valmistelee säädösmuutokset, jotka mahdollistavat raskauden keskeyttämisen raskaana olevan henkilön pyynnöstä ilman kahden lääkärin lupapäätöstä ja ilman niin sanottujen sosiaalisten syiden edellytyksiä kahdenteentoista raskausviikkoon asti sekä turvaavat riittävän sosiaalisen tuen (StVP 16/2022). Asia liittyy OmaTahto2020 –kansalaisaloitteen käsittelyyn. Ministeriö lausuu asiasta seuraavaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on ollut keskeisesti mukana valmistelemassa luonnosta, eikä ministeriöllä ole pääsääntöisesti huomauttamista pykäliin. Ministeriön käsityksen mukaan luonnostellut säännökset eivät muuta oikeustilaa muuten kuin valiokunnan päättämän sisällön mukaisesti ja siitä suoraan seuraavien seikkojen osalta. Näin ollen muutokset ovat luonteeltaan vähimmäistason muutoksia toivotun oikeustilan aikaan saamiseksi, mikä ilmeisesti on valiokunnan tarkoituskin, sillä valiokunta erikseen linjasi edellyttävänsä lain raskauden keskeyttämisestä kokonaisuudistusta. Ministeriön käsityksen mukaan tällainen vähimmäistason muutokset ensi vaiheessa toteuttava sääntely ja kokonaisuudistuksen myöhäisempi käynnistäminen on tarkoituksenmukainen etenemistapa.

Sosiaali- ja terveysministeriö nostaa kuitenkin muutaman asian esiin esityksen jatkovalmistelussa huomioon otettavavaksi:

Luonnoksessa ei ehdoteta muutettavaksi 7 §:n 1 momenttia, jonka mukaan ennen raskauden keskeyttämistä koskevan päätöksen tekoa on, jos siihen katsotaan olevan syytä, varattava odotettavan lapsen isälle tilaisuus esittää käsityksensä asiassa. Sosiaali- ja terveysministeriö ei ota yleisellä tasolla kantaa siihen, onko säännös lähtökohtaisesti perusteltu vai ei (mainittu säännös ehdotetaan kokonaan poistettavaksi kansalaisaloitteessa). Ministeriö kuitenkin huomauttaa, että säännös on luonnoksen 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa (so. ennen 12. raskausviikon loppumista suoritettavissa) keskeytyksissä jossain määrin epälooginen, koska mainitun säännöksen lähtökohta on keskeytyksen perustuminen yksin raskaana olevan tahtoon. Näissä keskeytyksissä jäisi oikeudellisesti epäselväksi se, mitä kuulemisella voitaisiin saavuttaa, ja keneen kuulemisvelvoite kohdistuu (lääkäriin vai raskaana olevaan itseensä). Ministeriön käsityksen mukaan säännös olisi loogisempi, jos siihen tehtäisiin seuraava rajaus: ”Ennen raskauden keskeyttämistä koskevan päätöksen tekoa on *1 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 5 a §:ssä tarkoitetussa raskauden keskeytyksessä*, jos siihen katsotaan olevan syytä, varattava odotettavan lapsen isälle tilaisuus esittää käsityksensä asiassa”. Ministeriö tuo esiin, että säännös isän kuulemisesta ei ota huomioon erilaisia perhetilanteita, kuten sukupuolensa vahvistaneita naisia, jotka ovat lasten isiä biologisesti. Ministeriön käsityksen mukaan tällaisiin seikkoihin liittyvien mahdollisten muutosten valmistelu on kuitenkin perusteltua tehdä osana lain kokonaisuudistusta, jossa otetaan kantaa isän (tai esimerkiksi naisparin toisen osapuolen) kuulemiseen laajempana kysymyksenä.

Luonnoksen 6 §:n 1 momentissa (voimassa olevan lain 2 momentti) säilyisi muuttumattomana säännös, jonka mukaan lausunnonantaja- tai suorittajalääkärillä ei ole oikeutta perusteettomasti kieltäytyä ottamasta keskeyttämispyyntöä tutkittavakseen. Ministeriöllä ei sinänsä ole huomauttamista sääntelyyn, mutta ministeriö selvyyden vuoksi tuo esiin, että sääntelyn ala muuttaa huomattavasti luonnettaan, kun jatkossa sääntely koskee vain tilannetta, jossa raskauden keskeytystä haetaan raskauden vaarantaessa raskaana olevan hengen tai terveyden. Täten voidaan pohtia, onko ajantasaista säätää siitä, että lausunnonantaja- tai suorittajalääkärillä ei ole oikeutta ”perusteettomasti” kieltäytyä ottamasta keskeyttämispyyntöä tutkittavakseen, vai tulisiko ”perusteettomasti” poistaa. Asiakokonaisuus tosin liittyy myös kansalaisaloitteessa KAA 2/2015 vp käsiteltyyn asiaan terveydenhuollon henkilökunnan oikeudesta kieltäytyä suorittamasta tällaisia tehtäviä vakaumuksellisista syistä, ja sääntelyn muuttaminen voi edellyttää laajempaa pohdintaa, kuin tässä yhteydessä on suunniteltu tehtäväksi. Sääntelykokonaisuudessa on huomattava myös 9 §:n sääntely, jonka mukaan naisen henkeä ja terveyttä vakavasti vaarantavissa kiiretilanteissa raskaus voidaan keskeyttää lain säännöksiä noudattamatta.

Jos valiokunta ottaa kantaa lain toivottuun voimaantuloon, pyydetään ottamaan huomioon, että lakimuutosten johdosta on muutettava raskauden keskeyttämisestä annettua asetusta (359/1970) sekä raskauden keskeyttämistä ja steriloimista koskevista lomakkeista annettua sosiaali- ja terveysministeriön asetusta (1063/2008). Varsinkin jälkimmäiseen sisältyvien lomakkeiden uudistaminen vaatii valmisteluaikaa.

Osastopäällikkö Satu Koskela

Hallitusneuvos Merituuli Mähkä

Tiedoksi:

Perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén
Valtiosihteeri Eila Mäkipää
Erityisavustaja Timo Lehtinen
Erityisavustaja Laura Lindeberg
Kansliapäällikkö Kirsi Varhila